

Gaida Pavārniece

Publiskās bibliotēkas tēls virtuālajā pasaulē

Publiskās bibliotēkas pamatmērķis ir daudzveidīgu resursu un pakalpojumu piedāvājums sabiedrības, kā arī atsevišķu indivīdu un grupu izglītības, informācijas un personības pilnveides vajadzību un interešu apmierināšanai, ikvienam sniedzot neierobežotu pieeju plašam un vispusīgam zināšanu lokam. Lai sabiedrību piesaistītu bibliotēkas pakalpojumiem, būtiski paplašināma komunikācija, dodot iespēju vērtēt un komentēt pakalpojumus, kā arī līdzdarboties to veidošanā. Šo sadarbības modeli paredz "Tīmekļa 2.0" un "Bibliotēkas 2.0" koncepcija, kuras pamatelements ir kvalitatīva bibliotēkas tīmekļa vietne.

"Bibliotēkas 2.0" paradigma

Pēdējos gados Latvijas publiskās bibliotēkas ir būtiski augušas: ieviestas jaunākās tehnoloģijas, gūtas nepieciešamās zināšanas un prasmes, tāpēc ir pienācis laiks pievērst vairāk uzmanības bibliotēkas virtuālā tēla — tīmekļa vietnes — pilnveidošanai, radot un attīstot atgriezenisko saiti ar lasītājiem, sniedzot nepieciešamo informāciju mūsdienīgā veidolā. Tīmekļa vietne nav tikai pamatinformācijas sniedzēja, tā veido pozitīvu iestādes tēlu un nodrošina kvalitatīvus pakalpojumus, ir atraktīva, interaktīva, saturiski pilnvērtīga, viegli saprotama un ērta. Vārds "interaktīvs" ir saistīts ar bibliotēkas un sabiedrības mijiedarbību — kas darbojas dialoga režīmā, veicina lasītāja iesaistīšanos satura veidošanā, vienlaikus nodrošinot atgriezenisko saiti. Interaktivitāte ir *jaunās bibliotēkas* būtiskākais pamats. (12)

"Tīmeklis 2.0" nodrošina ne tikai piekļuves iespēju zinātniskajai, sociālajai un izklaides informācijai, bet arī ļauj izmantot tīmekli uzskatu izpaušmei un apmaiņai, emocionālai saskarsmei un sabiedrības ietekmēšanai.

"Bibliotēka 2.0" ir bibliotēku specifikai pielāgota "Tīmekļa 2.0" ideja, kas paredz savstarpēju bibliotēkas un lasītāju komunikāciju un sadarbību. "Bibliotēka 2.0" ietver arvien pieaugošu informācijas plūsmu ne vien no bibliotēkara, bet galvenokārt tieši no lasītāja puses.

Maikls Keisijs (*Michael Casey*) un Laura Sevastiņuka (*Laura Savastinuk*) uzskata, ka "Bibliotēka 2.0" ietver ne vien modernu tehnoloģisko infrastruktūru, bet arī jaunu izpratni par lasītājoorientētiem pakalpojumiem. "Bibliotēka 2.0" sniedz iespēju ne tikai izteikt savu viedokli, bet arī piedalīties satura veidošanā. (2) Līdz ar to interneta (un arī bibliotēkas) lietotājs no informācijas patērētāja kļūst par informācijas veidotāju. Turklāt satura veidošana neaprobežojas tikai ar komentāru pievienošanu. "Tīmeklī 2.0" iespējams pievienot gan rakstus, gan attēlus un audio vai video datnes, gan izmantot citas iespējas.

Emuāri

Kā jau iepriekš minēts, viens no "Tīmekļa 2.0" principiem ir iesaistīt sabiedrību satura veidošanā. Par ideālu iespēju paust savu viedokli interneta vidē kļuvuši emuāri.

Emuārs ir fizisku personu, institūciju vai organizāciju veidota un uzturēta tīmekļa vietne, kurā tiek apkopota informācija par noteiktu tematu vai to kopumu, to regulāri atjauninot. Tā kā emuāru pirmsākumi meklējami individuālajās tīmekļa vietnēs, personīgajās dienasgrāmatas un ikdienas viedokļu slejās, tie vizuāli atgādina dienasgrāmatu vai žurnālu, kur ieraksti kārtoti hronoloģiskā secībā un tematiski. Emuāra veidotājs parasti raksta gan savas ziņas, gan pārraksta tās no citām tīmekļa vietnēm, taču informāciju var piegādāt arī citi emuāra lietotāji, veidojot komentārus un diskutējot par attiecīgajiem tematiem. Komentāri un diskusijas ir neatņemama emuāru sastāvdaļa, tiem raksturīga tīklošana jeb saišu un norāžu piedāvāšana, kas tīmekļa lietotājam ļauj nepārtraukti ceļot no vienas tīmekļa vietnes uz otru, tādā veidā nokļūstot gan pie informācijas pirmavota, gan papildinformācijas, attēliem, video u.c.

Tradicionāls emuārs atbilst šādiem kritērijiem:

1. tīmekļa vietnes ieraksti uzrādīti hronoloģiskā secībā no jaunākā uz vecāko;
2. ieraksti kārtoti kategorijās un/vai tematos;
3. tīmekļa vietne tiek atjaunota katru dienu, bet var būt arī retāk;
4. tīmekļa vietne un tās ieraksti satur daudz saišu;
5. tiek piedāvātas meklēšanas un arhīva lasīšanas funkcijas;
6. tīmekļa vietnē iestrādāta iespēja pievienot rakstus un tematus, kā arī izteikt komentārus. (10)

Jau vairākus gadus emuārus veido arī Latvijas publiskās bibliotēkas. Ir pat izveidota īpaša emuāru veidošanas sistēma "BibLog.lv", kuras mērķis — atvieglot iespēju bibliotēkām un ar bibliotēku nozari saistītām iestādēm un organizācijām veidot savus emuārus. Sistēmas funkcionēšanu un palīdzību nodrošina Jānis Ziedīņš — emuāra "Bibliotēka 2.0" (www.b20.lv) autors, kas interesējas par tehnoloģiju izmantošanu kultūras nozarē.

Bibliotēkas emuārus var izmantot šādiem mērķiem:

1. jaunumu atspoguļošanai, kas tiek piedāvāti hronoloģiskā secībā ar komentāru pievienošanas iespēju;
2. aktualitātes dažādām lasītāju grupām, piemēram, pusaudžiem;

3. ziņu sniegšanai par īpašiem tematiem, piemēram, pēdējie sasniegumi, jauni, interesanti resursi;

4. tiešsaistes kalendāra vajadzībām, turklāt ne tikai par bibliotēkas, bet arī dažādiem visas organizācijas, pašvaldības u.tml. notikumiem;

5. informācijas sniegšanai par bibliotēkā pieejamiem pakalpojumiem u.c. (10)¹

“Twitter”

Labā alternatīva, kas piedāvā vienkāršu komunikācijas iespēju tīmeklī, ir 2006.gadā izveidotais tiešsaistes sociālais tīkls un mikroblogošanas sistēma “Twitter”, kas ļauj ikvienam tajā reģistrētajam publicēt un sūtīt savus, kā arī lasīt citu ziņojumus. Ziņojumi ir ļoti īsi — ne vairāk kā 140 zīmju — un tiek publicēti lietotāja profila lapā, kā arī nosūtīti visiem, kas uz to pieteikušies. Ziņojumam var pievienot nelielu fotogrāfiju, audio, video vai cita veida datni, kā arī saiti uz attiecīgo tīmekļa resursu. Lietotāja profilu iespējams konfigurēt tā, lai publicētos ziņojumus un datnes varētu apskatīt ikviens interesents, vai arī ierobežot tā pieejamību noteiktai cilvēku grupai pēc savas izvēles. Visi, kas pieteikušies uz kāda profila ziņojumu saņemšanu “Twitter” sistēmā, tiek saukti par sekotājiem (*followers*). Ziņojumus var sūtīt, gan izmantojot “Twitter” tīmekļa vietni (<http://twitter.com>), gan dažādas šim nolūkam instalētas programmas datorā vai mobilajā telefonā ar īsziņu jeb SMS (*Short Message Service*) starpniecību. Ziņu īsuma un to sūtīšanas ērtuma dēļ “Twitter” nereti tiek saukts par “interneta SMS”.

Salīdzinot ar citām interneta iespējām, “Twitter” ir dažas būtiskas priekšrocības:

1. tūlītēja komunikācija ar tiem, kas regulāri izmanto šo pakalpojumu, — ziņas tiek nodotas uzreiz un ātri;

2. iespēja publicēt interesantas ziņas, saites un norādes, kam nav vērts veltīt garu ierakstu, — īsi, bet nodroderīgi;

3. pašattīstība, nepārtraukti uzzinot ko jaunu, lasot citu publicētās domas vai apskatot ieteiktās saites uz interesantiem interneta resursiem. (8)

Vislielākā “Twitter” vērtība ir iespēja zibenīgi nodot informāciju publikai — saviem sekotājiem.

Tāpat kā jebkurā emuārā un interaktīvajā tīmekļa vietnē “Twitter” piedāvā iespēju saņemtās vai izlasītās ziņas komentēt. Tas iespējams divos veidos: pamanot un izlasot interesantu ziņu kādā no profiliem, kura aktivitātēm tiek sekots, atbildēt, vienkārši izsakot savu viedokli (*Reply*), vai nosūtot tiešo ziņu autoram (*Direct*).

“Twitter” kontu iespējams neregulēt arī tā, ka jaunākās ziņas un saites uz jaunākajiem rakstiem tiek publicētas automātiski — tie, kas profilam seko, jaunumus uzzina pirmie. Šādu iespēju izmanto, piemēram, laikraksts “New York Times” u.c. populāri mediji.

Tā kā šo sociālo tīklu izmanto gan individuālas personas, gan iestādes un organizācijas, to lieliski var izmantot arī bibliotēkas, tādā veidā informējot par aktualitātēm, iepazīstinot ar jaunākajām grāmatām, kā arī prezentējot pakalpojumus.

“Twitter” profils ir Rēzeknes Centrālajai bibliotēkai (<http://twitter.com/rezcb>), Kuldīgas Galvenajai bibliotēkai (<http://twitter.com/KuldigasGB>), Ogres Centrālā-

Rēzeknes Centrālās bibliotēkas “Twitter” vietne. Sarunvalodā sazināšanos “Twitter” miļi sauc par čivināšanu

jai bibliotēkai (<http://twitter.com/ogrescb>) un Latvijas Nacionālajai bibliotēkai (http://twitter.com/lnb_lv).

Viki (wiki)

Viki ir vēl viena platforma informācijas publicēšanai internetā. Atšķirībā no emuāriem, viki raksturīgākā iezīme — tie ļauj sadarboties vairākiem autoriem, saglabājot informāciju par visiem labojumiem un papildinājumiem, kā arī brīvu satura struktūru.

Viki ir tīmekļa vietne vai cits hiperteksta datu kopums, kas jebkuram interesentam bez pilnvarojuma vai paroles ļauj pievienot savu informāciju vai labot tīmekli fiksēto, noklikšķinot uz ikonas “Edit”. Vietnes ietvaros notiekošo var vērot jebkurš tās apmeklētājs. Pirmo viki kā paraugrepozitāriju 1995.gadā izveidoja Vords Kanninghems (*Ward Cunningham*) ASV. (5) Savukārt termins “viki” (*wiki*) cēlies no havajiešu valodas un nozīmē ‘ātrs, neformāls’. Pazīstamākais viki tehnoloģijas piemērs ir interneta brīvenciklopēdija “Wikipedia” (<http://www.wikipedia.org>), kas tapusi, sadarbojoties tūkstošiem brīvprātīgu ekspertu. Enciklopēdijas pamatā ir neparasta ideja: ikviens tīmekļa lietotājs var to papildināt un rediģēt. Līdzīgā veidā darbojas definīciju vārdnīca “Wiktionary” (<http://www.wiktionary.org>), kur doti daudzu jēdzienu skaidrojumi un etimoloģija, un pasaules brīvais ceļvedis “Wikitravel” (<http://wikitravel.org>), kas piedāvā informāciju ceļotājiem.

Bibliotēkas viki var izmantot dažādiem mērķiem:

1. skolu un universitāšu kursu materiālu sagatavošanai, kurus mācībspēki gatavo kopā ar bibliotēku;
2. pētniecības materiālu pilnveidošanai — jaunu materiālu pievieno un viedokli pauž pētniecības grupas biedri;
3. projektu materiālu un izstāžu veidošanai, kad projekta dalībnieki pievieno savus materiālus (fotoattēlus, dienasgrāmatas u.c.). (10)

Lietderīgi ir digitalizēt un piedāvāt viki publiskās bibliotēkas materiālus par novada vēsturi, lai vietējie cilvēki varētu tos papildināt ar personīgo pieredzi un dokumentiem. Veidojami bibliotekāru profesionālās apmaiņas viki, apkopojot labāko bibliotēku pierē-

dzi un sasniegumus. Wiki vide lieliski noder arī metodiķiem, apkopojot materiālus bibliotekāriem. Interesenti var aplūkot viki vietni "Library Success Wiki" (<http://www.libsuccess.org>), kur apkopoti bibliotēku darba labas prakses piemēri un idejas.

Diemžēl viki Latvijas publiskajās bibliotēkās vēl nav guvuši popularitāti. Taču, kā liecina tīmekļa vietņu aplūkošana citās institūcijās, tie tiek veidoti. Kā piemērus var minēt latviešu "Vikipēdiju" (<http://lv.wikipedia.org/wiki/>), Latvijas Universitātes viki vietni (http://lv.pandapedia.com/wiki/Latvijas_Universit%C4%81te), latviešu grāmatu krātuvi <http://lv.wikibooks.org/wiki/>, kurā apkopotas galvenokārt dažādas pamācības un rokasgrāmatas, kas pieejamas bez maksas un kuras var rakstīt, papildināt un uzlabot ikviens interesents, Ventspils Augstskolas iekšējo viki (<http://wiki.venta.lv/mediawiki/index.php/VeAWiki:Par>) un semantiskā tīmekļa viki (<http://semweb.mii.lu.lv/wiki>).

Sociālās grāmatzīmes (social bookmarking)

Ikvienā interneta pārlūkprogrammā paredzēta iespēja saglabāt norādi uz visbiežāk izmantotajiem tīmekļa resursiem, kas nodrošina ātru un ērtu atkārtotu piekļuvi. Tā ir vēl viena savdabīga programmatūra, kas varētu interesēt bibliotēkas. Šajā sistēmā iespējams vākt lietderīgus interneta resursus sarakstus, kuri ir ikvienam aplūkojami. Programmatūra dod iespēju savākt papildināt, novērtēt, komentēt un atzīmēt, kas parādās kā izveidotie resursu apraksti jeb marķējumi.

Bibliotēkas šo sistēmu var izmantot:

1. uzkrājot materiālus skolu vai universitāšu kursiem un nodarbībām;
2. norādot ar kādu pasākumu vai izstādi saistītus materiālus;
3. apkopojot informāciju par dažādiem specifiskiem tematiem.

Visi var pievienot savus materiālus un novērtēt jau esošos, daloties pieredzē ar citiem. Šādu grāmatzīmju galvenā priekšrocība ir iespēja veidot sarakstus ar lietderīgiem interneta resursiem, kas papildina bibliotēku pakalpojumu klāstu.

Sociālās grāmatzīmes labi iekļaujas bibliotēkas interaktīvajā vidē. Kā labs piemērs minama Limbažu Galvenās bibliotēkas (LGB) jaunās tīmekļa vietnes www.limbazubiblioteka.lv sadaļa "Noderīgas adreses internetā", kurai ikviens lietotājs var pievienot savu grāmatzīmi ar komentāriem. LGB izvērtē šo priekšlikumu un pievieno sarakstam: <http://www.limbazubiblioteka.lv/lv/nzinat>.

Kā lieliskus starptautiskus grāmatzīmju apkopšanas projektus var minēt "Diigo" (<http://www.diigo.com>) un "Delicious" (<http://delicious.com>). Akadēmisks raksturs ir projektam "Citeulike" (<http://www.citeulike.org>), kur darbojas zinātnieki un apkopo viņus interesējošu zinātnisko pētījumu elektroniskās versijas. Visi šie projekti ir bez maksas pieejami ikvienam interesentam.

"Shelfari"

"Tīmekļa 2.0" labākajās tradīcijas ieturētis ir sociālās katalogizēšanas un grāmatzīmju projekts "Shelfari" (<http://www.shelfari.com>), kas uzskatāms par visnotaļ interesantu grāmatmīļu sociālo tīklu. Gandrīz ikviens no mums veido gan jau izlasīto, gan tuvākā un tālākā nākotnē vēl lasāmo grāmatu sarakstus. "Shelfari" piedāvā iespēju veidot savu virtuālo grāmatplauktu. Ikvienu izdevumu var brīvi apspriest, veidot recenzijas, komentēt, vērtēt vai ieteikt izlasīt citiem. Lietotāji var mijiedarboties viens ar otru — veidot interešu grupas un sarunāties. 2008.gada vasarā projektu nopirka "Amazon". Tā ir lieliska iespēja viegli organizēt savas grāmatas dažādos veidos. Līdzīgi projekti ir arī "LibraryThing" (<http://www.librarything.com>), "Goodreads" (<http://www.goodreads.com>) un "aNobii" (<http://www.anobii.com>).

Virtuālais grāmatu plaukts "Shelfari"

Limbažu Galvenās bibliotēkas sociālās grāmatzīmes

RSS — patiesi vienkārša sindikācija

RSS (*Really Simple Syndication* — patiesi vienkārša sindikācija) ir vēl viena tehnoloģija, kuru bibliotēkas var izmantot tīmekļa vietnēs. Tās pamatā ir satura sindicēšana², automātiski izvelkot jaunu saturu no izlases tīmekļa vietnēm, kas devušas atļauju sava satura koplietošanai. (4) Tas ļauj saņemt konspektīvu informāciju ar datumu, virsrakstu, kopsavilkumu un saiti katrai jaunai viēnībai no vienas saskarnes, neapmeklējot visas tīmekļa vietnes, kuru jaunumi šķiet saistoši. Izmantojot RSS risinājumu, var noskaidrot, vai interesējošā tīmekļa vietnē nav parādījusies jauna ziņa un, uzklikšķinot uz piedāvātās saites, nokļūt pie pilnas informācijas. Būtībā tas ir regulāri atjaunota satura abonēšanas mehānisms. (11)

Lai saņemtu vai piedāvātu šo pakalpojumu, nepieciešams lejupielādēt un instalēt RSS lasītāju vai pievadu savā datorā. Vairums šo programmu internetā pieejamas bez maksas. Ja bibliotēka tīmekļa vietnē ievieto informāciju piedāvās RSS tehnoloģijā, tad ikviens interesents, kas būs uz to parakstījies, regulāri saņems visas bibliotēkas jaunākās ziņas vai nu savā datorā, vai tīmekļa vietnē, nemaz neapmeklējot pašu bibliotēkas tīmekļa vietni.

RSS būtiski atvieglo jaunākās informācijas saņemšanu no lielā tīmekļa resursu daudzuma. Saturs atnāk pats. Tas vairs nav jāmeklē. (4) Un kāpēc tas nevarētu būt bibliotēkas tīmekļa vietnes saturs?

Izmantojot RSS, informācija tiek piegādāta visiem interesentiem tieši. RSS pievadus iespējams pievienot lielākajai daļai ikvienas tīmekļa vietnes lapu. Saturu ar RSS starpniecību bibliotēka var piedāvāt, izmantojot programmas "Feedburner" (www.feedburner.com), "FeedYes" (www.feedyes.com) u.c.

Aplāde (podcast)

Lai gan 2006.gada 23.februārī Informācijas tehnoloģiju, telekomunikāciju un elektronikas nozares terminoloģijas apakškomisija ir apstiprinājusi termina "podcast" latvisko ekvivalentu "aplāde" un tā atvasinājumus: "podcasting" — "aplādēšana", "podcaster" — "aplādētājs" un "podcatcher" — "aplādes saņēmējs", Latvijas sabiedrībā aktīvi tiek lietots arī tā tiešais pārveidojums no angļu valodas "podkāsts" un "podraide", pašu procesu apzīmējot par "podkāstingu".

Vārds "podraide" radies apvienojot *iPod*³ un *broadcast*⁴ un nozīmē digitālu multimediju datni (parasti audio vai video klipu), kas tiek izplatīta internetā ar sindicēšanas jeb RSS plūsmām. Elisa Kroski (*Ellyssa Kroski*) atzīmē, ka aplādes radās, lieliski apvienojot divas tehnoloģijas — "Tīmekļa 2.0" RSS iespējas un MP3⁵ audio atskaņotājus. (6) Tradicionāli aplādes klausās un skatās datoros un pārnēsājamajos atskaņotājos, tostarp jau minētajos *iPod* — visos, kas izmanto MP3 un MP4⁶ formāta datnes. Parasti tās ir bezmaksas un uz tām var arī parakstīties, kas nozīmē, ka tiklīdz attiecīgajā tīmekļa vietnē būs ievietota jauna aplāde, tā automātiski tiks nosūtīta interesentam. Jāpiebilst, ka mūsdienu aplādes satur ne tikai audio, bet arī video, foto un teksta informāciju. Video datnes nereti tiek sauktas par video aplādēm (*vodcasting*). (11)

Aplādes var izmantot straumējot (sākt lietot, pirms vēl visa aplāde ir saņemta) vai arī lejupielādējot (sākt lietot tad, kad viss ir pārsūtīts).

Aplādes bibliotēkas var izmantot dažādiem mērķiem:

1. ekskursiju audio vai video ierakstiem, dažādu krājuma daļu aprakstiem un popularizēšanai;
2. ierakstiem, kas informē, kā izmantot bibliotēkas pakalpojumus un resursus;
3. bibliotēkas audio vai video formāta ziņām, jaunu apskatiem, pasākumu ierakstu demonstrēšanai, priekšlasījumu, diskusiju, semināru, konferenču atspoļojumam;
4. intervijām ar bibliotēkas darbiniekiem un lasītājiem;
5. kursu un nodarbību materiāliem;
6. lekciju audio vai video ierakstiem;
7. audio vai video materiāliem par īpašiem pētniecības jautājumiem, piemēram, mutvārdu vēstures vāku miem novadpētniecībā. (1; 6; 10)

Ieskatam var ielūkoties aplāžu meklētājos "Podcast Alley" (<http://www.podcastalley.com>), "Pluggd" (<http://www.pluggd.tv>) un "Podcast.com" (<http://podcast.com>). Interesantas un vērtīgas bibliotēku aplādes pieejamas Sanīveilas publiskās bibliotēkas (*Sunnyvale Public Library*, Kalifornija, ASV) īpaši aplādēm veltītā tīmekļa vietnē www.librarypodcasts.org, kā arī "Libsuccess" viki vietnē www.libsuccess.org (<http://www.libsuccess.org/index.php?title=Podcasting>). Plašs materiāls par aplāžu veidošanu pieejams tīmekļa vietnē "Free Podcast Course: teaching you about podcasts, podcasting, and how to podcast for free" (<http://www.freepodcastcourse.com>).

Tīmekļa vietņu vērtēšana

Lai gan rodas arvien vairāk metožu un līdzekļu, kā sazināties ar lasītājiem un atklāt bibliotēkas pakalpojumus, bibliotēkas tīmekļa vietnei jāpaliek galvenajam meklēšanas sākumpunktam un virtuālajiem vārtiem uz bibliotēku.

Tīmekļa vietne ir tīmekļa lapušu kolekcija, ko veido izmantojot Hiperteksta transporta protokolu (*HyperText Transfer Protocol, HTTP*), Hiperteksta iezīmēšanas valodu (*HyperText Markup Language, HTML*) un/vai Paplašināmo hiperteksta iezīmēšanas valodu (*eXtensible HyperText Markup Language, XHTML*). Visas tīmekļa vietnes lapas ir pieejamas no vienas kopējas interneta adreses jeb vienotā resursu vietrāža (*Uniform Resource Locator, URL*) un parasti atrodas vienā fiziskā serverī. Lapu vietrāži organizē tās hierarhiski, savukārt hipersaites starp tām nodrošina to, kā lietotājs redz kopējo struktūru un datu plūsmas virzību starp dažādām vietnes daļām.

Kā vērtēt konkrētu tīmekļa vietni? Ir dažādi tīmekļa vietņu kvalitātes noteikšanas kritēriji. Viena no vērtēšanas sistēmām — "World Best Websites" (www.worldbestwebsites.com) — ievēro piecus galvenos kritērijus: funkcionalitāti, dizainu un izmantojamību, saturu, oriģinalitāti, kā arī profesionalitāti un efektivitāti. Katrs no šiem kritērijiem ir sadalīts vairākos indikatoros. Vērā tiek ņemta potenciālā ekrāna izšķirtspēja, kurā tīmekļa vietnei jābūt redzamai bez sarežģījumiem, *HTML* kvalitāte, vietnē pieejamās bezmaksas iespējas u.c.

Projekta "Minerva" sagatavotā kultūras tīmekļa vietņu satura un kvalitātes kritēriju rokasgrāmata

Minerva "Kultūras satura tīmekļa vietņu kvalitātes principi"

2001.gadā Lundā (Zviedrija) tika publiskoti galvenie digitalizācijas vadības un koordinēšanas principi "Digitalizācijas mehānismu koordinācija" (*Coordination of digitisation mechanisms*, ftp://ftp.cordis.europa.eu/pub/ist/docs/digicult/lund_principles-en.pdf), kurus izmantojot, 2002.gadā Itālijas Kultūras ministrijas vadībā tika izveidots projekts "Minerva". Projekta 5.darba grupa sagatavoja un 2005.gadā izdeva kultūras tīmekļa vietņu satura un kvalitātes kritēriju rokasgrāmatu "Kultūras satura interneta lapu kvalitātes principi" (http://www.kis.gov.lv/attach/kulturas_satura_interneta_lapu_kvalitates_principi.pdf). Dokumentā piedāvāti 10 kritēriji, kurus var izmantot ikvienas tīmekļa vietnes vērtēšanai:

1. **caurskatāmība**: tīmekļa vietnei jābūt viegli identificējamai, ar skaidri formulētu mērķi vai misiju, lai lietotājs viegli varētu noteikt tās atbilstību savām vajadzībām; vietnes nosaukumam precīzi jāatspoguļo tās saturs un raksturs;

2. **iedarbīgums**: atbilstošs, labi pasniegts un ticams saturs; skaidra un saprotama navigācija; kvalitatīvas izšķirtspējas attēli;

3. **atjaunošana un uzturēšana**: nemitīgi atjaunojama un periodiski pārbaudāma ievietotā informācija; tīmekļa vietnes daļa, kas ir neatbilstoša vai novecojusi, pārceļama uz arhīvu;

4. **pieejamība**: tīmekļa vietne ir ērti lietojama, tās izmantošanu neapgrūtina pārmērīgi vizuālie elementi; tā atbalsta vairāku pārlūkprogrammu izmantošanu, kā arī tās apskatei nav nepieciešami īpaši spraudņi;

5. **atbilstība lietotāju vajadzībām**: lietotājs viegli atrod nepieciešamo, ir apmierināts ar satura un pakalpojumu pasniegšanas veidu, var ietekmēt tīmekļa vietnes dizaina pilnveidi, līdzdarboties satura veidošanā;

6. **atsaucīgums**: nodrošināta iespēja uzdot jautājumus, vēlama foruma vai diskusiju sadaļa, kurā var uzdot jautājumus, iepazīties ar atbildēm, dalīties pieredzē, izteikt idejas un ierosinājumus;

7. **daudzvalodīgums**: vismaz kāda tīmekļa vietnes satura daļa ir pieejama vairāk nekā vienā valodā, vietnes nosaukums un pamatinformācija pieejama pēc iespējas vairākās valodās, ir viegli pārslēgties no vienas

valodas uz citu, vietnes struktūra un izvietojums dažādās valodās neatšķiras;

8. **sadarbības iespējamība**: tīmekļa vietne un metadati veidoti atbilstoši starptautiskajiem standartiem;

9. **sakārtotība un pārvaldība**: tīmekļa vietnes saturs ir aizsargāts pret reproducēšanu un cita veida neatļautu izmantošanu, tiek aizsargātas vietnes īpašnieka intelektuālā īpašuma tiesības, nodrošināts lietotāja privātums;

10. **satura saglabāšanas nodrošināšana**: ir izstrādāta ilgtermiņa satura saglabāšanas politika, tiek nodrošināta datu rezerves kopēšana un to atjaunošana.

Tīmekļa vietnes saturs un grafika

Arī Starptautiskās bibliotēku asociāciju un institūciju federācijas (*International Federation of Library Associations and Institutions, IFLA*) 2007.gada ģenerālkonferencē, kas notika Durbanā (Dienvidāfrika), tika runāts par tīmekļa vietņu kvalitāti. (10) Pēc konferences atziņām bibliotēkas tīmekļa vietnes kvalitāte vērtējama pēc šādiem kritērijiem: saturs, valoda, uzbūve, dizains, navigācija un pieejamība. Izšķir četrus galvenos bibliotēkas tīmekļa vietnes kvalitātes indikatorus:

1. saprotama valoda;
2. skaidra uzbūve;
3. iespējas dažādām lietotāju grupām;
4. aktuāla, īsa un kodolīga informācija. (10)

Līdzīgas pazīmes uzsver arī Džeikobs Nilsens (*Jakob Nielsen*), izvirzot 10 labas tīmekļa vietnes principus:

1. vienkāršība;
2. ātrums;
3. kodolīgums;
4. nesarežģīta izteiksme;
5. meklēšanas loga atrašanās labajā, augšējā stūrī;
6. izvairīšanās no sarežģītām tehnoloģijām;
7. pirmajā tīmekļa vietnes lapā rodama īsa informācija, par ko tieši ir šī tīmekļa vietne;
8. visa informācija redzama vienuviet;
9. papildiespējas cilvēkiem ar sliktu redzi;
10. regulāra satura atjaunošana. (9)

Būtiska tīmekļa vietņu pārvaldības pieredze apkopota Austrālijas Nacionālās bibliotēkas vadlīnijās, kas nodē tīmekļa vietņu veidošanā ikvienai bibliotēkai. Atbilstoši vadlīnijām, tīmekļa vietnes vērtību nosaka tas, vai lietotājs iegūs cerēto informāciju un vai tā ir viegli atrodamā:

1. **izsmeltošas ziņas par bibliotēku**: akcentējot unikālās kolekcijas, ietverot bibliotēkas vēsturi, sadarbību ar citām bibliotēkām vai institūcijām, bibliotēkas misiju un galvenos darba principus;

2. **kontakta informācija**: bibliotēkas, tās filiāļu un struktūrvienību pilnas adreses, tālrunu un faksu numuri, atbildīgā personāla un pakalpojumu sniedzēju e-pasta adreses;

3. **informācija par bibliotēkas izmantošanu**: piekļuves tiesības, patapināšanas tiesības, izmantošanas laiks un ierobežojumi, maksas pakalpojumu cenrādis, darbalaiks, pieeja katalogiem un datubāzēm, kolekciju veidošanas vadlīnijas;

4. **piedāvāto pakalpojumu apraksts**: uzziņu dienesta informācija, vadlīnijas lietotājiem, palīdzība meklē-

šanā, specializētie pakalpojumi (piemēram, elektroniskā dokumentpiegāde, kopēšana, piekļuve internetam, pakalpojumi studentiem, cilvēkiem ar īpašām vajadzībām);

5. jaunumu apraksti: regulāri papildinājumi tīmekļa vietnē, norādot pēdējās izmaiņas utt. (3)

Nozīmīga loma ir attēliem. Tīmekļa vietņu vizuālā bagātināšana palīdz orientēties informācijas plūsmā un atvieglo teksta izpratni. Informācijas pasniegšanas veids tīmekļa vietnēs pēc savas būtības ir multimedijāls, kas nozīmē tekstu, attēlu un skaņas apvienojumu. Taču visbūtiskākais tīmekļa vietnes izveidē ir tās saturs. Olga Šlikova (*Ольга Шлыкoва*), runājot par tīmekļa vietņu saturu, kā galveno uzsver tā dziļumu, pilnīgumu un ticamību. (13) Taču tāpat kā tehnoloģiskais risinājums, arī kvalitatīvs saturs nav vienīgais priekšnoteikums, bet gan tikai viena (lai arī ļoti svarīga) tīmekļa vietnes izveides procesa sastāvdaļa. Ne saturs, ne tā pasniegšanas veids nevar būt "karalis". Pats galvenais ir nevis izveidots produkts (tīmekļa vietne), bet gan tās mērķauditorija. Svarīgākais ir cilvēks un sajūtas, emocijas, domas un rīcība, ko viņā izraisa tīmekļa vietne, kā arī tīmekļa vietnes pievilcība un noderīgums.

Timekļa vietnes izstrādes pamatnostādnes

Nozīmīgākais uzdevums, projektējot bibliotēkas tīmekļa vietni, ir lasītāju vajadzību, kompetences un uzvedības analīze. Tā nodrošina lasītāju vajadzību un bibliotēkas piedāvāto pakalpojumu savstarpēju atbilstību. Dažādu veidu bibliotēkās šie aspekti var ievērojami atšķirties.

Veidojot tīmekļa vietni, ievērojami šādi principi:

1. sākumlapai skaidri jāparāda tīmekļa vietnes mērķis, tāpēc tās ielāde nav aprūtināma ar liekiem grafikas elementiem;

2. sākumlapas datnes vārdam jāatbilst servera noklusētajam failam;

3. atrodies jebkuras tīmekļa vietnes sadaļā, jābūt saprotamai atrašanās vietai kopējā vietnes struktūrā, kā arī jābūt saitei uz sākumlapu;

4. ja tīmekļa vietne ir vairākās valodās, valodas izvēles iespējai jābūt rodamai sākumlapā;

5. tīmekļa vietnei jābūt viegli atpazīstamai pēc tās nosaukuma.

Projektējot tīmekļa vietni, jāņem vērā, ka lasītājs tajā parasti vēlas iegūt konkrētu informāciju (bibliotēkas darbalaiks, izmantošanas noteikumi) vai arī veikt īpašu darbību (meklēšana katalogā). Pašai tīmekļa vietnei neviens sevišķu uzmanību nepievērš. Parasti tās aplūkošanai tiek veltītas 35 sekundes, pieredzējis lietotājs tai atvēl ap 25 sekundēm. Šajā laikā lietotājam jāspēj saprast, kā piekļūt nepieciešamajai informācijai. Tīmekļa vietni parasti tikai pārlūko, nevis lasa visu pēc kārtas. Ar sākumlapā esošo informāciju lietotājs jāieinteresē pārvietoties tālāk. (10)

Viena no svarīgākajām iespējām tīmekļa vietnē ir meklēšana. Meklēšanas funkcijas var attiekties uz elektronisko katalogu, bibliotēkas tīmekļa vietni, visas organizācijas tīmekļa vietni, ja bibliotēkas informācija ir tās daļa, vai pat internetu. Skaidri norādāms, kas, lietotājam noklikšķinot uz "Meklēt", tiek meklēts.

Veidojot un uzturot stabilu un laikmetīgu tīmekļa vietni, būtiska nozīme ir tās attīstības plānošanai. Plānošanas procesā tiek izvirzīti mērķi un prioritātes, kas palīdz tīmekļa vietnes veidotājam izstrādāt tās projektu un struktūru.

Patriks Linčs (*Patrick Lynch*) un Sāra Hortone (*Sarah Horton*) piedāvā sešus tīmekļa vietnes izveides posmus:

1. tīmekļa vietnes definēšana un plānošana ietver tās mērķu un uzdevumu noteikšanu. Šajā posmā ir būtiski izveidot stratēģisko plānu un noteikt saturu un pakalpojumus, apzināt resursus, kas nepieciešami tīmekļa vietnes radīšanai un uzturēšanai, kā arī noteikt personāla lomu, tehnoloģiskos un finansiālos jautājumus;

2. tīmekļa vietnes informācijas arhitektūras izstrāde savā būtībā ir tās satura atklāšanas modelis, kam tiek noteiktas programmēšanas vajadzības. Ieteicams izveidot vairākus informācijas arhitektūras modeļus;

3. tīmekļa vietnes dizaina izstrādes posmā tiek radīta un apstiprināta tās vizuālā struktūra un dizains, veidotas un atlasītas nepieciešamās ilustrācijas, fotoattēli un citi grafiskie vai audiovizuālie elementi. Šajā posmā ir svarīgi: a) sagatavot rediģētu un pārbaudītu tekstu; b) izveidot pilnīgas un detalizētas grafiskā dizaina specifikācijas visiem lapu veidiem;

4. tīmekļa vietnes veidošanas posmā tiek izstrādāta tīmekļa vietnes galvenā daļa un tās saturs: detalizēta vietnes struktūra, satura elementi un lapu dizaina specifikācijas. Kad vietne gatava, visas lapas pabeigtas un datubāzu un programmēšanas elementi sasaistīti, jāveic testēšana. To ieteicams veikt lietotājiem, kas nav piedalījušies vietnes izstrādāšanā un veidošanā. Tikai pēc vispusīgas testēšanas tīmekļa vietnes URL paziņojams plašākai sabiedrībai. Tīmekļa vietnes veidošanas posmā jābūt: a) pabeigtām visām lapām, pilnīgi sakārtotam saturam; b) pabeigtai navigācijas saišu struktūrai; c) pilnībā sakārtotai programmēšanai un savienojumiem ar lapām, datubāzu elementiem un to savienojumiem ar vietnes lapām, grafiskajam dizainam un attēliem;

5. tīmekļa vietnes mārketings un uzraudzīšana — tīmekļa vietnes adrese uzrādāma ikvienā iestādes reklāmas un mārketinga materiālā; izveidojams tīmekļa vietnes mārketinga plāns;

6. tīmekļa vietnes izvērtēšana un uzturēšana. Nodrošināma tāda tīmekļa vietnes uzturēšana, lai to var regulāri papildināt: izveidojama operatīva satura ieviešanas sistēma; paredzams laiks testēšanai. (7)

Timekļa vietnes statistika

Kad lasītājs atver bibliotēkas tīmekļa vietni, notiek "virtuālā vizīte", kas tiek definēta kā pieprasījums tīmekļa vietnē, ja lasītājs atrodas ārpus bibliotēkas telpām, neatkarīgi no tā, cik lapušu un elementu viņš aplūko.

Informāciju par tīmekļa vietnes apmeklētājiem fiksē tās servera programmatūra. Pat vienkāršākais reģistrs atklāj, cik cilvēku noteiktā laika posmā tīmekļa vietni aplūkojuši, tieši kuras lapas apskatītas utt. Analizējot servera reģistru, var iegūt pilnīgi drošus apmeklētības datus. Reģistrs atklāj, kuras lapas ir visieciņākās, kā-

di tīmekļa pārlūkošanas rīki izmantoti. Servera reģistrs sniedz informāciju arī par apmeklētāju dzīvesvietu ģeogrāfiju. Statistikas iespējas ir atkarīgas no uzstādītajiem servera reģistra parametriem. Plašas, ilglaicīgas analīzes vajadzībām arhivējami visi vietnes reģistri; mainoties vajadzībām un interesēm, pievienojamas vai maināmas reģistrējamās informācijas kategorijas. (7)

Latvijas publisko bibliotēku tīmekļa vietņu vērtējums

Latvijas publisko bibliotēku skaits pēc 2008.gada datiem ir 852, t.sk. 840 pašvaldību publiskās bibliotēkas. No tām tikai 35 bibliotēkām ir izveidotas savas tīmekļa vietnes.⁷

Latvijas publisko bibliotēku tīmekļa vietņu saturs pārsvarā ir šāds:

1. vispārēja informācija par bibliotēku, tās vēsturi;
2. galvenie darba virzieni un nākotnes perspektīvas;
3. galvenie skaitliskie rādītāji (krājums, lasītāju skaits, izsniegums, apmeklējums);
4. fiziskā un juridiskā adrese;
5. bibliotēkas struktūra, kurā tiek uzskaitītas visas nodaļas un atbildīgie darbinieki;
6. elektroniskais katalogs;
7. saites uz citām bibliotēkām tīmeklī;
8. informācija sadaļā "Jautājumi — atbildes";
9. normatīvie dokumenti, uz kuru pamata bibliotēka darbojas;
10. informācija par maksas un bezmaksas pakalpojumiem.

Latvijas publisko bibliotēku tīmekļa vietnes galvenokārt ir informatīvas nevis komunikatīvas, kā to nosaka "Bibliotēka 2.0" modelis. Saskaņā ar to bibliotēku pakalpojumi tiek nepārtraukti modernizēti, vērtēti un pieskaņoti sabiedrības un informācijas un komunikāciju tehnoloģiju mainībai un attīstībai, to mērķis — būt aizvien derīgākiem lasītājiem.

Latvijas lielāko publisko bibliotēku tīmekļa vietnes kopumā veidotas profesionāli. Izpētot tīmekļa vietņu dizainu, māksliniecisko noformējumu un informācijas izklāstu, redzams, ka katrs tīmekļa vietnes veidotājs ir meklējis savu izpausmes veidu. Pārsvarā tajās gan tiek sniegta pamatinformācija par bibliotēku — atrašanās vieta, pakalpojumi, bibliotēkas vēsture u.tml., līdz ar to attēlotās informācijas lielāka daļa uzskatāma par tādā, kas paliek nemainīga ilgāku laiku. Informācija, kuru maina biežāk, ir jaunieguvumi un pasākumu kalendārs. Pozitīvi vērtējams piedāvājums meklēt informāciju elektroniskajos kopkatalogos, novadpētniecības, analītikas un pašvaldību datubāzēs.

Viens no bibliotēku darba virzieniem, kas sevišķi aktualizēts elektroniskajā vidē pēdējo gadu laikā, ir novada vēstures un kultūras mantojuma izpēte. Nozīmīgas ir novadpētniecības datubāzes, kuru informāciju var izmantot gan lokāli, gan attālināti. Lai unikālie resursi būtu pilnīgāki, notiek sadarbība starp radniecīgām iestādēm — bibliotēkām, muzejiem, arhīviem, kas veic kultūrvēsturiskā mantojuma dokumentu krāšanu un glabāšanu. Daudzām bibliotēkām, piemēram, Balvu Centrālajai bibliotēkai, Bauskas Centrālajai bibliotēkai, Gul-

Gulbenes bibliotēkas tīmekļa vietne

benes bibliotēkai, Jelgavas Zinātniskajai bibliotēkai, ir izveidotas kvalitatīvas elektroniskās novadpētniecības datubāzes, kas pieejamas to tīmekļa vietnēs un vairo novadpētniecības resursus internetā.

Kā nopietns trūkums atzīmējams tas, ka pašreizējais Latvijas publisko bibliotēku tīmekļa vietņu saturs nav vērst uz cittautiešu piesaistīšanu — salīdzinoši maz informācijas piedāvāts svešvalodās.

Kā liecina telefonintervijās iegūtā informācija, Latvijas publisko bibliotēku tīmekļa vietņu satura veidošana ir komandas darbs — lielākās daļas tīmekļa vietņu satura veidošanā piedalījušies vairāki bibliotēkas darbinieki: bibliogrāfi, metodiķi, nodaļu vadītāji, direktori. Piemēram, Bauskas Centrālajā bibliotēkā informāciju tīmekļa vietnei izstrādā bibliogrāfs, kas ir atbildīgs arī par vispārējo un vizuālo informāciju, savukārt metodiķe vāc un gatavo informāciju par rajona pagastu bibliotēkām, abonementa bibliotekāri sniedz ziņas par jaunajām grāmatām, datubāzes pārbauda sistēmadministrators, bet par kopējo saturu atbild direktore. Informāciju tīmekļa vietnē ievieto datort speciālists.

Direktori parasti visu pārskata un akceptē, bet ir arī bibliotēkas, kur par tīmekļa vietnes saturu atbild sistēmadministrators. Citur par grāmatu jaunumiem informē komplektēšanas nodaļu darbinieki, bet bibliogrāfs sniedz ziņas par novadpētniecības jautājumiem. Nav būtiski, kas gatavo informāciju, galvenais ir rezultāts — kvalitatīvs saturs un pievilcīgs noformējums.

Ieteikumi bibliotēku tīmekļa vietņu veidotājiem

Prasmīgi veidota bibliotēkas tīmekļa vietne var kļūt par vērtīgu līdzekli izvīrīto mērķu sasniegšanai, piemēram, palielināt resursu izmantojumu, popularizēt jaunieguvumus. Lai nodrošinātu tīmekļa vietni ar kvalitatīvu informāciju, noteicošā loma ir personāla kompetencei. Bibliotēkas tīmekļa vietni jāvada darbiniekam ar daudzpusīgām bibliotekārā darba prasēm. Bibliotēkas, kas sekmīgi darbojas tiešsaistē, sa-

pratušas, ka tīmekļa vietnei jāaptver visus iestādes darba aspektus.

Lai izveidotu kvalitatīvu tīmekļa vietni, nozīmīga ir tās satura un strukturējuma plānošana, ņemot vērā konkrētas bibliotēkas lasītāju vajadzības, neaizmirstot, ka nākotnē nepieciešama arvien aktīvāka bibliotēku un lasītāju mijiedarbība.

Tīmekļa vietnes saturam jābūt pilnīgam un ticamam, piedāvājot iespējas dažādām lietotāju grupām. Iespējamais satura modelis:

1. ziņas par bibliotēku; kontaktinformācija;
2. informācija par bibliotēkas izmantošanu; pakalpojumu apraksts;
3. elektroniskais katalogs, datubāzes;
4. aktualitātes;
5. "Jautā bibliotēkaram";
6. saites;
7. arhīvs;
8. novada ziņas.

Tīmekļa vietne ir bibliotēkas virtuālā vizītkarte — tai jāpiesaista sabiedrības uzmanība un jāatstāj labs pirmais iespaids. Dizainam jābūt pievilcīgam, tīmekļa vietnes struktūrai un informācijai — viegli pārskatāmai. Rūpīgi pārdomājams krāsu salikums. Pirms katras tīmekļa vietnes dizaina izstrādes izvērtējami potenciālie apmeklētāji un viņu ieradumi. Ir sfēras, kur pirmajā vietā liekama tīmekļa vietnes funkcionalitāte, bet citur būtiskāks ir tieši tīmekļa vietņu dizains, piemēram, bērniem un jauniešiem.

Kā jau minēts iepriekš, Latvijas publisko bibliotēku tīmekļa vietnēm trūkst interaktivitātes. Bibliotekāri visai piesardzīgi pieņem "Tīmekļa 2.0" un "Bibliotēkas 2.0" risinājumus — iesaistīt lasītājus satura veidošanā.

Lai uzlabotu tīmekļa vietņu kvalitāti nepieciešams:

1. apzināt mērķauditoriju;
2. veikt lasītāju un nelasītāju vajadzību pētījumus;
3. tīmekļa vietnes veidošanā iesaistīt profesionālus un kvalificētus darbiniekus;
4. satura veidošanā iesaistīt arī lasītājus;
5. īstenot dažādus projektus, kas saistīti ar jaunu datubāzu veidošanu;
6. ievietot tikai kvalitatīvus attēlus un informāciju;
7. laiku pa laikam atjaunot tīmekļa vietnes izskatu;
8. iepazīt labākos paraugus tīmekļa vietņu veidošanā.

Bibliotēkas tīmekļa vietnē svarīgs ir gan informācijas strukturējums, gan satura kvalitāte. Tās uzdevums ir izglītēt, palīdzēt izprast šodienas procesus, kā arī apmierināt ziņkārī, izklaidēt, rosināt kritisko prātu un būt par mediju starp bibliotēkārū un lietotāju.

Raksta tapšanā izmantots maģistra darbs "Latvijas publisko bibliotēku tīmekļa vietnes un to informācijas kvalitāte", kas izstrādāts Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Informācijas un bibliotēku studiju nodaļā 2008.gada pavasarī. Finansējumu maģistra darba izstrādei piešķir valsts aģentūra "Kultūras informācijas sistēmas".

Izmantotā literatūra

1. **Bradley, Phil.** *How to use Web 2.0 in your library.* London : Facet Publishing, 2007. xi, 202 p.
2. **Casey, Michael, Savastinuk, Laura.** *Library 2.0 : a guide to participatory service.* Medford (New Jersey) : Information Today, 2007. 208 p.
3. *Guidelines for the content of library websites* [tiešsaiste]. Australian libraries gateway. [Skatīts 2008.g. 20.maijā]. Pieejams: <http://www.nla.gov.au/libraries/resource/guidelines.html>
4. **Hārts, Džerijs, Dausta, Bete.** *Panākumu plāns : e-mārketingas : kā uzvarēt interneta mārketingas spēlē.* No angļu val. tulk. Aija Dimanta. Rīga : Lietišķās informācijas dienests, 2007. 314 lpp.
5. **Klobas, Jane.** *Wikis : tools for information work and collaboration.* With additional contributions from Angela Beesley, Kristín Ó Hlynsdóttir, Marco Marlia, Pru Mitchel and Sébastien Paquet. Oxford (England) : Chandos Publishing, 2006. xxi, 229 p.
6. **Kroski Ellyssa.** *Web 2.0 for librarians and information professionals.* New York ; London : Neal-Schuman Publishers, 2008. xiv, 209 p.
7. **Lunch, Patrick, Horton, Sarah.** *Web style guide* [tiešsaiste]. [Skatīts 2008.g. 20.maijā]. Pieejams: <http://www.webstyleguide.com>
8. **Mednis, Artūrs.** *Kas ir Twitter, kur tas dzīvo un ko tas ēd* [tiešsaiste]. Artūrs Mednis. Jaunie mediji un mārketingas [skatīts 2009.g. 6.maijā]. Pieejams: <http://arturs.jaffa.lv/2008/05/13/kas-ir-twitter-kur-tas-dzivo-un-ko-tas-ed>
9. **Nielsen, Jacob.** *Top 10 guidelines for homepage usability* [tiešsaiste]. [Skatīts 2008.g. 20.maijā]. Pieejams: <http://www.useit.com/alertbox/20020512.html>
10. **Poll, Roswitha.** *Evaluating the library website : statistics and quality measures* [tiešsaiste]. [Skatīts 2008.g. 20.maijā]. Pieejams: <http://www.ifla.org/IV/ifla73/papers/074-Pol-en.pdf>
11. **Skots, Deivids Mērmans.** *Jaunie mārketingas un sabiedrisko attiecību likumi : kā sasniegt pircējus ar ziņu apskatu, emuāru, aplāžu, virsālā mārketingas un tiešsaistes mediju palīdzību.* No angļu val. tulk. Inese Bernsone. Rīga : Lietišķās informācijas dienests, 2009. 294, [1] lpp.
12. *Valsts un reģionālā līmeņa bibliotēku metodiskā un konsultatīvā atbalsta sistēmas izpēte bibliotēku darbības uzlabošanai tradicionālajā un elektroniskajā vidē : pētījums.* Rīga : Latvijas Nacionālā bibliotēka, 2007. 125 lp.
13. **Шлыкова, Ольга.** *Культура мультимедиа.* Москва : Фаир-Пресс, 2004. 415 c.

¹ Par emuāriem lasiet arī iepriekšējos "Bibliotēku Pasaules" numeros: **Nipere, Māra.** Pirmā Latvijas bibliotēku emuāra 100 dienas. *Bibliotēku Pasaule*, Nr.41, 2008, 31.–34.lpp.; **Jēkabsons, Māra.** Katram savu emuāru. *Bibliotēku Pasaule*, Nr.44, 2008, 18.–20.lpp.

² Sindicēšana ir satura (ziņu, rakstu, stāstu, karikatūru u.c.) apkopošana, lai to padarītu ērti pieejamu citiem lietotājiem vai plašsaziņas līdzekļiem (radio, televīzijai un tīmekļa vietnēm). Tīmekļa sindicēšana nozīmē izveidot saites starp dažādām tīmekļa vietnēm, lai to saturs būtu savstarpēji pieejams.

³ *iPod* ir portatīvo mediju atskaņotāju zīmols, kuru izstrādājis "Apple" komānija. Tās ir salīdzinoši maza izmēra ierīces audio un video datņu pārnēsāšanai un izmantošanai. Ir vairāki *iPod* modeļi, to skaitā mobilais telefons *iPhone*, kurš pilda arī *iPod* funkcijas.

⁴ "Broadcast" vai "broadcasting", ko terminologi latviskojuši kā "apraidi", ir vienvirziena telesakaru veids, kas paredzēts daudziem lietotājiem, kuriem ir atbilstoši uztvērēji, un ko nodrošina pa radio vai kabeļtīkliem.

⁵ *MP3* ir pasaulē populārs digitālo audio datņu formāts, kas izmanto zudumradošo datu saspiešanu jeb kompresiju. *MP3* formātu izmanto gan audio datņu glabāšanā, gan saspiešanā, lai varētu tās izmantot pārnēsājamās audio atskaņotājos. Formātu radīja īpaša darba grupa — Kustīgo attēlu ekspertu grupa (*Moving Picture Experts Group, MPEG*), kas veido standartus video un audio datņu kodēšanai digitālā veidā. *MPEG-1* formāts tradicionāli tiek izmantots digitālajās kamerās un videokamerās, un *MP3*, kura pilnais nosaukums ir *MPEG-1 Audio Layer 3*, ir tikai daļa no *MPEG-1* formāta kodēšanas sistēmas. Ar *MPEG-1* nosaukumu ir pazīstami vairāki standarti, *MP3* ir viens no tiem, kas īpaši piemērots un izplatīts audio datņu saspiešanā. Saspiešanā izmantojot cilvēkiem uztveramās skaņas diapazonu (tas ir ļoti ierobežots), kvalitāte gandrīz nezūd, bet datnes apjoms tiek samazināts pat desmitkārt.

⁶ *MP4* jeb *MPEG-4 Part 14* ir viens no *MPEG-4* — digitālo audio un video datņu saspiešanas (kompresijas) algoritmu saimes — formātiem un ir paredzēts multimediju datņu saspiešanai.

⁷ 2009.gada rudens dati. Neietver bibliotēkas, kuras savu informāciju ievieto pašvaldību portālos u.tml.